

*Оксана Назаренко, канд. філол. наук, доц.
Національний університет «Одеська юридична академія»
Надія Кабанцева, канд. філол. наук, ст. викл.
Міжнародний гуманітарний університет*

ЛЕКСИКА ВЕСІЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ: ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Обрядова лексика є важливим аспектом у житті народу, оскільки: зберігає культурну спадщину та традиції, допомагає зберегти й передати знання, обряди, історію попередніх поколінь, поєднує та ідентифікує спільноту, виражає духовні переконання, додає символізм обрядам, зміцнює взаєморозуміння та співпрацю, виражає емоції та почуття, допомагає досліджувати зв'язок мови та культури народу. Принагідно зазначимо, що лексика будь-якого типу обрядовості важлива для розуміння культури та мови народу для дослідження в етнолінгвістичному аспекті. Мова є ретранслятором культурної спадщини нації, засобом реконструкції духовної культури та історії нації.

З глобалізацією суспільства українці звертаються до своїх витоків, які ґрунтуються саме на народній основі. Народні обряди краще збереглися у сільській місцевості. Однією з основних проблем етнолінгвістики є дослідження лексики обрядовості як вияву духовної культури народу.

Одним з типів родинної обрядовості є весілля. Першим етапом перед весіллям є сватання. Слово «сватання» походить від слов'янського кореня «сват», що означає «сватати» або «пропонувати шлюб». Лексема «сватання» в різних районах України має свої локальні назви: сватанки – на Закарпатті; могорич, змовини – на Сумщині, Полтавщині; дання рушників, брання рушників – на Київщині, Кіровоградщині; рушники – на Харківщині [2, с.196]. Родина нареченої зазвичай готується до сватання, приймаючи гостей у своєму обійсті. Посередників при сватанні найчастіше називали старостами, але трапляються також назви сват, посланець, сватач, говорун [4, с. 83]. Старостою міг бути найближчий родич, або чоловік, якого поважали та шанували у тій місцевості. Під час сватання представники обох родин обговорюють умови майбутнього шлюбу, такі як дата весілля, роль, умови тощо. І тому староста зобов'язаний мати гарні комунікативні навички, знати обряди й звичаї. На сватанні можуть проводитися різні символічні обряди, такі як ламання багаття, обмін кавою чи чаєм, або інші традиційні дії, що символізують єдність та добробут майбутнього об'єднання. У давнину на сватання ходили пізно вночі. Це пов'язано з тим, що якщо дівчина відмовить, то сорому хлопця ніхто не буде бачити. Якщо дівчина відмовляла, тоді хлопцю давали гарбуза. Ідею підкріплення успішно вирішеної справи запивали спиртними напоями, що відтворює слово могорич – «частування з приводу успішного завершення якої-небудь справи; пригощання; те, що п'ють при такому частуванні; пиття, яке широко представлене в українському розмовно-побутовому мовленні. Лексема могорич розширила семантику, побуває зі значенням «запивання будь-якої справи», але витoki його містяться саме у весільній обрядовості [2, с. 197].

Наступним етапом були заручини. Слово «заручини» походить від дієслова «заручити» або «заручати», яке в давніх українських текстах означає «давати обіцянку, щось робити» або «обіцяти вступити в шлюб». Термінолексема «договір» поширена в говірках Хотинського і Кельменецького районів, злагода – Заставнівського і Кіцманського районів, заручини – Кельменецького і Сокирянського районів. Назви обрядодій це – іменники, які вступають у синтагматичні зв'язки з дієсловами робити та йти (або з будь-яким іншим дієсловом зі значенням руху) [2, с. 198]. Зараз дуже часто сватання і заручини об'єднують в одну подію. М. Бігусяк зауважує, що «лексема заручини вмотивована дією, що завершувала обряд: молоді на знак згоди подавали праві руки, які староста перетинав хлібом» [4, с.81]. Заручини вважалися дуже важливою подією, не тільки в Україні. Наприклад, в Англії та Франції заручини були набагато важливішими за саме весілля. На заручинах молоді люди обмінювалися обітницями. Наречений дарував каблучку, яка обов'язково мала бути з діамантом. Їх мало бути стільки, скільки пара хотіла мати дітей у майбутньому. Розривати заручини було дуже великим соромом.

Також важливою подією перед весіллям був дівич-вечір. Слово «дівич-вечір» походить від старослов'янської мови і складається з двох частин: «дівич» і «вечір», де «дівич» вказує на молоду дівчину, яка готується до весілля, або на дівчат, які її оточують, ця лексема походить від слова «дівка» або «дівчина»; «вечір» – означає час доби після заходу сонця, коли зазвичай відбуваються святкові події і розваги. Отже, «дівич-вечір» буквально означає «вечірку для молодих дівчат» або «вечірку, яка призначена для молодої нареченої або наречених». Українська етнографічна реалія дівич-вечір має різні локальні назви: дівич-вечір (Київщина, частково Черкащина, Чернігівщина), дівичник (Козелецький район на Чернігівщині), вечорина, вечорниці, вечоринка (Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Кіровоградщина), подружбини, дівишник (Сумщина), підвесілок, дружбини (Харківщина, Луганщина), дивий вечір, дивит-вечір (Запорізька область), пироги, збірня (Рівненщина), чоботоносини, пироги (Житомирщина), головиця (Вінниччина, Уманський район на Черкащині, Новомиргородський на Кіровоградщині), вінки, вінкоплетини (Тернопільщина, Хмельниччина, Львівщина), заграванки, гуски (Закарпаття), деревце, надобраніч (Івано-Франківщина, Буковина) [2, с. 199]. Не дивлячись на те, як називали дівич-вечір у різних куточках України, він мав лише одне призначення. Це прощання з молодістю та переходом до сімейного життя. На дівич-вечорі дівчата співали ліричні пісні, розплітали коси нареченої на хлібній діжі, на подушці чи на стільці та одягали вінок з квітів. Разом з нареченою одягали вінки й усі дівчата, але у нареченої вінок мав бути іншого кольору. У Франції та Англії є схожі дівич-вечірки, які влаштовує наречена для подружок. Цікавим обрядом у них є те, що наречена пече пиріг перед дівич-вечором та пригощає усіх присутніх. За традицією вона повинна також туди вкласти різні срібні предмети зі стрічками. Та з дівчат, яка витягне каблучку або дзвіночок – вийде заміж наступною.

Отже, предвесільні обряди є важливими не лише для створення незабутньої атмосфери весільної церемонії, але й для збереження культурної спадщини та укріплення зв'язків у спільнотах. Традиція предвесільних обрядів має глибокий історичний та культурний контекст і додає значення таким

особливим моментам у житті молодих. Важливо зберігати ці обряди, оскільки вони відображають цінності та переконання різних культур та спільнот, а також підтримують єдність та пам'ять поколінь. Зберігаючи традицію передвесільних обрядів, ми зберігаємо частину своєї ідентичності і спадщини, а також створюємо можливість для молодших поколінь пізнати та шанувати культурну спадщину своїх попередників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко, В. Весільні звичаї та обряди в Україні. Наукова думка. 1988. 189 с.
2. Гриценко, П., Руснак, Н., Руснак, Ю, Струк, І. Етнолінгвістика: українська мова: навч. посіб. Чернівецький Національний Університет. 2022. 432 с.
3. Жайворонок, В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти дослідження. 2001. 48 – 63 с.
4. Жирик, У. Етнолінгвістичне дослідження лексики на позначення обрядових дій весільного обряду (на матеріалі української, англійської та французької мов) 2020. 81 – 85 с.
5. Лозинський, Й. Українське весілля. Наукова думка. 1992. 247 с.